

A HM-közvetlen szervezetek hadtáp gazdasági szakellenőrzésének kérdései

Dr. Kajdi József ezredes

Napjainkban, a fejlett szocialista társadalom építésének szakaszában az ellenőrzés – mint az irányítás, a vezetés szerves része – jelentős szerepet tölt be a munka hatékonyságának fokozásában, a végrehajtás szervezettségének javításában, a fegyelem erősítésében, a társadalmi tulajdon védelmében.

Az ellenőrzés mindinkább az egész társadalom érdekeit, a szocialista rendszer politikai és gazdasági erősítését, a néphadsereg feladatainak hatékonyabb, eredményesebb végrehajtását szolgálja. Valamennyi ellenőrzés hatásában olyan erőt jelent, amelynek következményei befolyásolják a fejlődést, jelentősen segítik az új lehetőségek feltárását, és ezzel utat nyitnak azok megvalósításához.

A tapasztalatok arra hívják fel a figyelmet, hogy az ellenőrzés javításához nélkülözhetetlenül szükséges az ellenőrzés elveinek, követelményeinek, a végrehajtás módszereinek rendszerezése. Ezért indokolt és időszerű – különösen a HM-közvetlen katonai szervezetek vonatkozásában – az ellenőrzés legfontosabb általános és hadtáptapasztalatainak újbóli áttekintése, hogy az egységes értelmezés és a következetes alkalmazás biztosítsa a társadalmi tulajdon hatékony védelmét, ezirányú feladataink végrehajtását.

A HM-közvetlen katonai szervezetek ellenőrzésének célja, feladata és követelményei

A Magyar Néphadseregben az ellenőrzések szabályait a 72/1982. (HK 33.) HM számú utasítással módosított 2/1975. (HK 1.) HM számú utasítás határozza meg és többek között kimondja, hogy „Az MN csapatai, központi szervei, parancsnokságai és intézetei... tevékenységének ellenőrzését az előljáró által végzett felügyeleti ellenőrzés, valamint a szerveknél folytatott belső ellenőrzés rendszerében kell megvalósítani...”

A követelmények az utasításból egyértelműen kiderülnek, azonban az ellenőrzések végrehajtásának szervezeti keretei, személyi feltételei – egyes fegyvernemi és szolgálati ágak kivételével – vagy egyáltalában hiányoznak, vagy minimális hatékonysággal képesek feladataiknak eleget tenni. Fokozottabban nehezíti ez a kialakult helyzet a több mint másfélszáz gazdálkodó HM-közvetlen katonai szervezet hadtáp és más szakfelügyeleti ellenőrzésének végrehajtását. Pedig ezeknél a szervezeteknél is érvényesíteni kell azt, hogy az ellenőrzés a katonai szervezetek, az egész néphadsereg erősítését, az össztevékenységre jelentősen kiható feladatok hatékony végrehajtását szolgálja. Legyen alapvető feladata az ellenőrzésnek a tényleges helyzet tájékozódás, áttekintés, megfigyelés, mérés

stb. útján való megállapítása, a szükséges adatoknak a vezetői döntések előkészítéséhez és meghozatalához való biztosítása. Jelentős a szerepe a tevékenységi folyamatok tendenciái, a működést zavaró körülmények, hibák kellő időben történő felismerésében és feltárásában. Fontos eszköze az előjárók és alárendeltek, a személyek és szervezetek közötti kapcsolatnak, a viszonyok pozitív alakulásának.

„Az ellenőrzésnek ... az alaprendeltes szerinti elvárások érdekében biztosítani kell a vezetést minden szintjén az előjáró számára az alárendeltek helyzetének, tevékenységének folyamatos megismerését, a feladatok végrehajtásának, segítését, és számonkérését, valamint a vezetést önkontrollját.” (HM utasítás 1. § /2/ bekezdés.)

A hadtáp szakfelügyeleti ellenőrzések összegezett tapasztalatai

Az ellenőrzések alapvető célját és feladatait figyelembe véve az utóbbi években arra törekedtünk, hogy eleget téve a fegyvernemi és szolgálatfőnökségek igényeinek, ne csak mennyiségben növeljük az ellenőrzések számát, hanem igyekezzünk minőségi javulást, hatékonyabb végrehajtást biztosítani. Ennek megfelelően, amíg az MN Hadtáp főnökség Törzs Közgazdasági és Ellenőrző Osztály szervezésében 1985-ben 24, addig 1986-ban 37 jelentősebb ellenőrzési feladatot hajtottunk végre úgy, hogy emellett növeltük a rövid időtartamú váratlan ellenőrzések számát is.

Szakellenőrzéseink elsősorban a HM-közvetlenekre, ezen belül is alapvetően - jelentős számban - az MN Hadtáp főnökség közvetlenjeire irányultak. Biztosítottuk ezeknek mindenkor átfogó, mindinkább előtérbe helyeztük segítő jellegüket. Ebből természetesen következik, hogy ebben a tájékoztatóban ennek a területnek a tapasztalatait foglalom össze.

Az ellenőrzések legfontosabb megállapításai abban összegezhetők, hogy az utóbbi években vizsgált katonai szervezetek hadtápjai - bár törzsenként és szolgálati áganként eltérő mértékben és minőségben - alaprendeltesükből adódó feladatainak eleget tettek, célkitűzéseinknek megfelelően egészségesen fejlődtek.

Elismerésre méltó erőfeszítéseket tettek általában a központi célkitűzések megvalósítására, a helyenként jelentkező szervezeti és más objektív nehézségek leküzdésére. Az utóbbi évek egyik kedvező vonása volt, hogy a hadtáp tevékenységével kapcsolatban nőtt a parancsnokok követelménytámasztása, a pártpolitikai szervek segítségnyújtása. A vizsgált katonai szervezetek szolgálati és szakmai előjárói átgondoltabban határozzák meg az alárendeltek hadtápfeladatait, rendszeresebb volt a beszámoltatás, határozottabb a követelménytámasztás és számonkérés, igényesebb és tartalmasabb az ellenőrzés, mint korábban. Ezek hatása ezen katonai szervezetek eredményes működésében, a csapatgazdálkodás, a hadtápellátás és szolgáltatás megfelelő színvonalában realizálódott.

A pozitív tendenciák mellett - tapasztalataink halmozódásával - mindinkább szintetizálható jelleget öltött és megállapítható több olyan objektív és szubjektív okból eredő hiányosság, amelynek zöme visszatérő, hosszabb idő óta megoldatlan, illetve ezek negatív hatása fokozatosan felerősödött és mint „új”-ak jelentkeztek.

Az összegezett megítélésnél figyelembe kell venni azt, hogy a HM-közvetleneknek nincs közvetlen általános hadtáp szakelőjáró szerve, valamint hogy nagy százalékuknál a hadtáp vezető állomány polgári alkalmazott, fluktuációjuk viszonylag magas. Ez több tekintetben tagadhatatlanul kiegyenlítést követelő hátrányos helyzetet jelent.

Az általános hadtáp szakelőjáró szerv (pl. HM-közvetlen katonai szervezetek hadtáposztálya) hiánya nagyon megnehezíti, egyes esetekben egyértelműen szinte lehetlenné teszi ezen szervezetek hadtáp gazdasági szakfelügyeletének megvalósítását. Különösen hátrányos helyzetűnek tekinthetők azok, amelyek előljáró szerveinél megfelelő hadtáptiszt rendszeresítése is elmaradt.

Nézzük a továbbiakban az ellenőrzések - előzőeket is figyelembe vevő - tapasztalatait:

1. A HKSZ és „M” hadtápbiztosításának előkészítettsége összességében megfelelő szintű. Gondként jelentkezett azonban, hogy a vonatkozó alapvető tervek és okmányok kidolgozottságának mélysége a legtöbb helyen elmaradt a követelményektől, összefüggő adataikban sok a pontatlanság, egyes részfeladatok tervezett végrehajtása nem reális, vagy az adott módon célszerűtlen. A tervek egy része alkalmatlan volt a feladatkomplexum végrehajtásának irányítására. Nem kérdőjelezve meg a végrehajtási készség megfelelő szintjét, mégis felvetődik az a kérdés, hogy ilyenkor az állomány mi alapján gyakorolta be feladatait? A másik probléma, hogy helyenként elhanyagolt a HKSZ és „M” hadtápanyagok, technikai eszközök kezelése, az anyagok tárolása az előírásoktól indokolatlanul eltérő. Különösen sok gonddal és problémával találkoztunk az M hadtápszervezetek és felállítóik ezirányú ellenőrzésénél.

A jelentett hiányosságok elsődleges okai:

a) A hadtáp vezető állománya a vonatkozó alapvető előírásokat, követelményeket felületesen ismeri, amely párosul, hogy a helyi, sajátos feladatok teljes körű feltárására és összefüggő rendszerbe foglalására nincs kellően felkészülve, elhanyagolják egyeztetési, ellenőrzési feladataikat.

b) Nincs olyan közvetlen felügyeleti szervünk, amely biztosítaná:

- a szükséges szakfelkészítés kellő mélységét;
- segítené a tervezői, kidolgozói munkát;
- a terveket, okmányokat, anyagi-technikai eszközöket, az állomány felkészítettségét és a változó feltételekre való reagálást időszakonként ellenőrizné (pl. mint az elvonuló szárazföldi csapatoknál);
- időszakonként kellő mélységű ellenőrzéseket hajtana végre.

A problémák szakvontakozású megoldását – úgy vélem – Hadtápfőnökségi szinten kell biztosítanunk, fokozottabb segítségnyújtáson, és elsősorban a fontosabb HM-közvetleneknél céllenőrzéseken keresztül.

2. A hadtáppállomány felkészítésének tapasztalatai azt mutatják, hogy jelenlegi rendszere keretében, a követelményeket kielégítő eredményességgel folyik.

A hivatásos állomány politikai, általános katonai felkészültsége megfelelő színvonalú, gyengébb a törzskiképzések, irányított önképzések tervezése, szervezése; a végrehajtás esetenként formális.

A hadtáp sorállomány alapkiképzése az egységesen kialakított rendszerben szervezett és eredményes, politikai és általános katonai felkészültségük kiképzési áganként változó, összességében a követelményeket kielégítő színvonalú. Probléma azonban hogy nincs egységesen szabályozva – a közlekedési szolgálat és a nem szervezetszerű sebesült vívők kivételével – a speciális beosztású hadtápkatonák szakkiképzésének rendje, a nem MNHF alárendelt katonai szervezetekre vonatkozóan.

A szakharcászati felkészítés eredményességét a végrehajtott gyakorlatok igazolják. Ellenőrzéseink során viszont megállapítást nyert az is, hogy több helyen elhanyagolják a

szakharcászati foglalkozások és gyakorlatok megtartását, többnyire időhiányra hivatkozva. Az alapvető ok azonban kényelmesség, illetve hogy nem találják helyét, szerepét, nem tudják beilleszteni az ellátás és kiképzés rendszerébe. Szigorúbb követelménytámasztással, előrelátóbb szervezéssel, az erő-központok differenciált megosztásával, átcsoportosításával az ellentmondások feloldhatók.

A polgári állomány beosztásából fakadó feladatai ellátásához szükséges ismeretekkel, gyakorlati tapasztalatokkal zömében rendelkezik.

Visszatérő gond, hogy a beosztásukban új, pályakezdő, illetve más területről érkező állomány – elsősorban tiszthelyettesi és polgári – szakmai alapképzettsége alacsony szintű, az évi szakkiképzések nem biztosítják annak pótlását. Ezért az elkövetkezőkben szükségesnek látszik az általános hadtápbbeosztás ellátó állomány tanfolyamrendszerű felkészítésének beindítása is, hasonlóan a szolgálatai főnökségek által szervezett ágazati felkészítéshez.

3. A HM-közvetlen hadtápgazdálkodási kérdései nem elhanyagolhatók, annak ellenére, hogy a csapatgazdálkodás összvolumentében nem ezek a szervezetek a meghatározók.

Tapasztalataink alapján összességében megállapítható, hogy a gazdálkodás általános gyakorlatában kellő figyelmet fordítanak a gazdálkodási követelmények betartására, zömükben biztosították a már elért ellátási színvonal megtartását, megszilárdítását, helyenként – lehetőségeik függvényében – annak további javítását. Anyagi és pénzgazdálkodásukra a kiegyensúlyozottság, az ellátás színvonalára a megfelelő minőség jellemző. Érzékelhető eredményességgel folyt az előnyösebb beszerzésre, az anyagok megóvására és az értéknövelésre irányuló munka, a kiegészítő gazdaságok nyújtotta lehetőségek jobb kihasználása.

Megítélésünk szerint azonban sok helyen a gazdálkodás tervszerű tudatosságában, az ellátás minősége javításában elmaradnak a lehetséges és szükséges mértéktől; legtöbb szervezet hadtápjának munkájára, az ellátás színvonalára a stagnálás, esetenként visszaesés jellemző.

A negatívan ható tényezők közül az egyik leglényegesebb, hogy a gazdálkodási tervek sok esetben nem töltik be megfelelően helyüket-szerepüket. Elkészítésük, vezetésük nagyrészt szakszerűtlen, hiányos, több esetben elmarad vagy utólagos, így egyértelműen nincs biztosítva a jó tervnek a gazdálkodás gyakorlatában történő megvalósítása. Több helyen és területen a gazdálkodási tevékenység kimerül a napi ellátási feladatok megoldásában, amely törvényszerűen maga után vonja az ötletszerűséget, kapkodást, egyes területek elhanyagolását, valamint a mozgástér beszűkülését, a kellő rugalmasság hiányát.

Míndez több tényező együttes hatására vezethető vissza. Ezek a tényezők a tervező és elszámoló munkával kapcsolatos ismeretek hiányosságai, – melyhez hozzájárul az is, hogy egyes esetekben a vonatkozó szabályozók is túl bonyolultak (pl. ruh. szolg. illetményszámolása); a tervek jelentőségének alábecsülése, lebecsülése, tiszteletének hiánya, amely elsősorban az ellátási tevékenységet „rutinból” végzőknél jelentkezik; a parancsnoki követelménytámasztás alacsony színvonala; egyes beosztások ideiglenes betöltöttségébe stb. Nem élnek azzal a lehetőséggel, hogy kérésükre mindig készek vagyunk a szükséges segítségnyújtás megadására.

A látszólagos, csak külsőségekben megnyilvánuló igyekezet ellenére a parancsnok egy része még mindig másodlagos dologként kezeli a gazdálkodás, ellátás kérdéseit; annak parancsnoki irányítása, ellenőrzése a gazdálkodási feladatok, jogkörök és kötelesek meghatározásában, illetve az időszakonkénti felületes értékelésben merül csak ki. A Gazdálkodási Építési és Környezetvédelmi Bizottságok tevékenysége még mindig csak formális. Mindennek elkerülhetetlen velejárója az erőforrások elaprózásának helytelen gyakorlata.

Véleményünk szerint a gazdálkodás színvonalának holtpontról való kimozdítása csak a személyi és tárgyi feltételek *egyedi* vizsgálatával és szükség szerinti beavatkozással, segítségnyújtással érhető el. A parancsnoki állomány szemléletformálása további feladatot kell hogy képezzen.

A hadtápszolgálati ágak szakellenőrzéseinek összegezett tapasztalatai

a) Az egészségügyi szolgálatban általánosan tapasztalható fejlődés mellett még megoldásra várnak elsősorban a szakanyagkezelés és nyilvántartásban megmutatózó, nagyrészt a nem kellő figyelemből fakadó gondok. A HM-közvetlenek egészségügyi utaltságából, illetve hogy nagyrészt tartalékos orvossal rendelkeznek adódik a közegészségügyi-járványügyi munkának a szükségesnél alacsonyabb színvonal.

b) A szállító tevékenység viszonylagos zökkenőmentessége mellett általánosítható hiányosságok, gondok elsősorban a közúti szállítások területén és az anyagmozgató eszközök üzemeltetésében mutatkoznak. A diszpécser jellegű szállítással kapcsolatos feladatokat elhanyagolják, melynek következtében eredményességük az elvárható mértéktől elmarad. A szállítások tervezése, kapcsolása sok helyen csak formális, a nyilvántartás utólagos, sok az üres, kihasználatlan szállítóeszköz mozgás. A szükségesnél lassúbb ütemű a megfelelő szakállomány kinevelése, biztosítása. Az előrelépés érdekében célszerűnek látszik a rendszerkövetelmények egy részének újraszabályozása, a végrehajtás ellenőrzése területileg átfogó jellegének biztosítása. Rövid időn belül szükséges a javítási gondokat megnyugtatóan megoldani.

c) Az üzemanyag-szolgálatok a kereteken belül kiegyensúlyozottsága mellett biztosították az ellátás zökkenőmentességét, javították a tárolás feltételeit. A tartályok kihasználatlanságát mutatja amellet a szolgálatok zömének szakszerűtlen vezetése, a tudatos tervszerűség hiányosságai.

d) Az élelmezési szolgálatok gazdálkodási tevékenységére általában a kiegyensúlyozottság jellemző, az ellátás minősége a HM-közvetleneknél átlagosan jó színvonalú. Problémák elsősorban a kiszolgálás kulturáltságának helyenként és esetenként való visszaesése, valamint a részhányadok felhasználására vonatkozó előírások megsértésében mutatkoznak. Megoldásukat elsősorban a szigorúbb számonkérésben látjuk.

e) A ruházati ellátás átlagosan elfogadható színvonal, a szolgáltatások – néhány kivételtől eltekintve – biztosítottasága mellett a legszembetűnőbben a ruházati szolgálatoknál mutatkozott meg az elkészített gazdálkodási tervek és a gazdálkodási feladatok megvalósítása összhangjának hiánya, a tervek felületessége, pontatlansága. Általános és súlyos gondot okoz a személyi mozgásokkal kapcsolatos okmányolások, nyilvántartások elhanyagolása. Ennek okát elsősorban abban látjuk, hogy a tervezés, nyilvántartás és elszámolás jelenlegi rendje és szabályai folyamatos betartása esetenként bonyolult, hézagmentes tevékenységet igényelnek, melynek a szakállomány jó része – jelenlegi fel-

készültsége mellett – csak nehezen tud eleget tenni. Mindez, – a belső ellenőrzések elhanyagolásával párosulva – esetenként az anyagi elszámoltatás lehetőségét is kizárja. Megítélésünk szerint szükségszerű az érvényben levő elszámolási és nyilvántartási rendszer megvalósulásának részletesebb szakelemzése, kiegészítő intézkedések foganatosítása, a fokozottabb segítségnyújtás.

4. A társadalmi tulajdon védelme területén, ha kisebb mértékben is, de érzékelhető javulás állt be. Csökkent a káresetek száma, nagyobb mérvű hiányok, károk – egy-két esettől eltekintve – nem keletkeztek. A javulás elsősorban a kérdés parancsnoki vonalon történő előtérbe helyeződésének eredménye. Ellenőrzéseink során azonban több helyen fennálló, általánosítható veszélyforrásra bukkantunk. Ezek mindenekelőtt a belső ellenőrzések elhanyagolásából, az anyagkezeléssel kapcsolatos szabályozottság hiányosságaiból fakadnak. Veszélyforrásokat jelentenek többek között az egészségügyi és élelmiszeri anyagok időbeni frissítése alapjául szolgáló tervek hiánya, a szállító gépjármű igénybevételek, menetlevelek felületes ellenőrzése, az üzemanyag többletképzésre való törekvés, a konyhán fel nem használt anyagok szabálytalan kezelése, a kurrensebb ruházati anyagok gyakoribb számbavételének elmulasztása stb. Mindezek szükségessé teszik az említett és hasonló jelenségek szigorúbb megítélését.

5. Az ellenőrzéseink során tapasztalt, feltárt hiányosságok döntő többségükben a hadtápvezetés gyengeségeire vezethetők vissza. A vezetési tervek és okmányok a legtöbb helyen elnagyoltak, nélkülözik a konkrétságot; a hadtápszolgálat, vagy szolgálati ág munkájának tudatos irányítására alkalmatlanok. A vezetési tevékenység formai oldalát kialakították, viszont a megvalósítás folyamatában több a formalitás, emellett erősödnek az autokrata vonások. A hadtáp vezető állomány sok esetben figyelmét csak a napi feladatok megoldására koncentrálna, amely maga után vonja az esetenkénti kapkodást, a megdöntötlan döntéseket. A belső ellenőrzések a vezetési tevékenység egyik leggyengébb területét képezik, funkciói a legtöbb esetben csorbát szenvednek.

Az előrelépés elsősorban a PK HTPH-i (gazd. o., alo. vezetői) állomány felkészítése mellett az éves feladatok differenciáltabb, konkrétabb megszabásával, a belső ellenőrzések végrehajtásáról, eredményeiről folyamatos információáramlás kialakításával érhető el.

A következő évek hadtápellenőrzéseinek feladatai

Ismertek előttünk a vizsgált és ellenőrzésre kerülő HM-közvetlen katonai szervezetek hadtápgazdálkodási gondoljai, problémái. Tapasztalatainkat hasznosítva célunk ellenőrzéseink okfeltáró és segítő jellegének további erősítése. Következetesebbé kívánjuk tenni munkánkat a jelentkező objektív okok megszüntetése érdekében, mélyebben elemezni, értékelni az előírások érvényesülése szervezeti és személyi (felkészültségi) feltételeit. Következtetéseinkkel, javaslatainkkal mindinkább elő kívánjuk segíteni a felmerülő gondok, problémák gyors megoldását, a negatív tendenciák általánossá válásának megelőzését.

Tekintettel arra, hogy ismereteink szerint más főnökségek gondoljai is hasonlóak a hadtápéhoz, befejezésükkel megkísérlek néhány – a hadtáp részére címzett, de sajátosan általánosítható – javaslat, elgondolás megfogalmazását, amely egyben *a következő évek legfontosabb feladataink fő irányait is meghatározzhatja:*

- A HKSZ és „M” hadtápbiztosítási tervei, okmányai, a feladatok ismerete, az anyagok és technikai eszközök megléte és használhatósága széles körű, segítő jellegű célellenőrzését folyamatossá kell tennünk és biztosítanunk.

- A nem MN Hadtápfőnökség alárendeltségébe tartozó HM-közvetlenek részére teljeskörűen meg kell határozni a speciális beosztású hadtápkatonák szakképzésének konkrét rendjét, feladatait.

- Célszerűnek tartjuk a beosztásukban új és hadtáp alapképzettség nélküli általános hadtáp beosztást ellátó polgári alkalmazotti állomány tanfolyamrendszerű felkészítését.

- Indokolt teljeskörűvé és tervszerűen hatékonyabbá tenni a HM-közvetlen katonai szervezetek azon hadtáp szakállományának összevont évi szakkiképzését, akik részére eddig ilyen jellegű foglalkozások nem voltak (pl. egészségügyi anyagkezelők, diszpécserek, raktárvezetők stb.).

- Erősíteni szükséges - véleményünk szerint - az Ellátó központok gazdasági szakfelügyeletét, mindenekelőtt a tervező és elszámoló tevékenység során.

- A szervezetek hadtápvezetőinek ez évi szakkiképzése keretében tervezzük kezelni a szolgálat vezetésének, ellenőrzésének, a hiányok-károk megelőzésének célszerű módszerei oktatását.

- Megfontolandónak tartjuk a parancsnoki állomány gazdálkodási szemléletének javítása érdekében - esetleg más HM-szervek bevonásával pl. MN FVFCSF-ség, MN PÜSZF-ség - komplex gazdálkodási értekezlet levezetését.

- Javasoljuk, hogy mind a Honvédelem, mind a Hadtápbiztosítás nyújtotta lehetőségeket használjuk ki a HM-közvetlenek segítésére, relatíve hátrányos helyzetük csökkentésére azoknak a tapasztalatoknak közzétételével, amelyek egy-egy szervezetenél felhalmozódtak.